

دولت و زبان استعاره‌ای در سیاست (با تأکید بر سخنرانی تنفیذ رئیسی)

سیدحسین اطهری^۱ * سیدهاشم منیری^۲ ID

^۱ نویسنده مسئول: دانشیار علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، خراسان رضوی، مشهد، ایران. رایانامه: athari@um.ac.ir

^۲ دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، خراسان رضوی، مشهد، ایران. رایانامه: [seyedhashem.moniri@mail.um.ac.ir](mailto:syedhashem.moniri@mail.um.ac.ir)

چکیده

زبان به‌عنوان یکی از منابع مهم در شکل‌گیری تجارب و نظام‌های معنایی هیچ‌گاه «خنثی» نیست و معنا همان‌قدر که از «متن» ناشی می‌شود، از بافت یا زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز تأثیر می‌پذیرد. این واحدهای زبانی در کنار بافت موقعیتی رابطه‌ای را بین متن و ایدئولوژی برقرار می‌کند که با «استعاره» به جامعه القا می‌شود. پرسش اصلی این است که زبان دولت سیزدهم از چه قالب استعاره‌ای در فضای ذهنی سیاست استفاده می‌کند؟ فرضیه بر آن استوار است که دلالت‌های فرازبانی و شیوه‌های درونی واحدهای گفتاری دولت از دو مفهوم آگونیزم اخلاقی و آنتاگونیزم سیاسی تشکیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد شکل‌گیری این حوزه‌های معنایی با استفاده از استعاره‌های مفهومی بین دو حوزه «مبدأ بر خورد» و حوزه «مقصد دولت» و طرح‌واره انتزاعی نیرو - پویایی، الگوهای برخورد، مانع، ظرف، اجبار، نیروی مخالف و حلقه، مقوله‌بندی و مفهوم‌سازی شده است. از این رو یک هستی‌ای عمل‌کننده نیرو مورد توجه کانونی قرار می‌گیرد. در این میان، هستی زورمند، آنتاگونیزم است که تمایل ذاتی آن به سوی عمل است؛ در مقابل آگونیزم به سوی بی‌عملی و تأثیرپذیری حرکت می‌کند. در سخنرانی تنفیذ رئیسی دشمنی دشمنان (آنتاگونیزم) و پایان دادن به بی‌عملی (آگونیزم اخلاقی)، مسیری است که با نوعی حکمرانی نوین در امر سیاست همراه است. در این قالب ذهنی، طرح‌واره‌های تصویری «داخل - خارج»، «جزء - کل» و «حلقه» با کلید استعاره‌ای «بر خورد» زبان استعاره‌ای دولت سیزدهم را تشکیل می‌دهد. این پژوهش به روش «پراگماتیک» و با استفاده از چارچوب نظری استعاره‌های مفهومی، زبان استعاره‌ای دولت را بررسی می‌کند.

واژه‌های کلیدی: دولت سیزدهم، استعاره مفهومی برخورد، زولتان کوچکش، دلالت درون‌زبانی، قالب ذهنی.

* استاد: اطهری، سیدحسین؛ سیدهاشم منیری. (۱۴۰۳، بهار) «دولت و زبان استعاره‌ای در سیاست (با تأکید بر سخنرانی تنفیذ

رئیس)»، فصلنامه سیاست، ۵۴، ۱: ۲۳-۴۲. <DOI:10.22059/JFQ.2024.360892.1008080>

تاریخ دریافت: ۱۱ تیر ۱۴۰۲، تاریخ بازنگری: ۶ اسفند ۱۴۰۲، تاریخ تصویب: ۳۱ تیر ۱۴۰۳، تاریخ انتشار: ۲۸ مرداد ۱۴۰۳.

۱. مقدمه

رابطه بین زبان و دولت، موضوع تحقیقات گسترده در زمینه زبان‌شناسی، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی بوده است. استعاره‌های مفهومی^۱ به‌عنوان ابزار قدرتمند شناختی^۲، درک ما را از مفاهیم مرتبط با دولت و سیاست، فراهم می‌سازد. این استعاره‌ها^۳ نه تنها نگرش و باورهای ما را نسبت به دولت منعکس می‌کنند، بلکه به آن‌ها شکل می‌دهند و چگونگی کارکردهای شناختی را در پیوستگی محیط پیرامون و برهم‌کنش^۴ انسان با فرایندهای حسی، حرکتی و عاطفی پدیدار می‌سازند (Kövecses, 2021: 201). از طرف دیگر، «با عطف توجه به چرخش معرفت‌شناسی به سمت کاربردشناسی، زبان به‌مثابه «ابزاری» برای سخن انسانی بررسی می‌شود» (Dallmayr, 2009: 342). از این‌رو کاربرد زبان به برقراری «ارتباط میان باور و شناخت و تعامل در موقعیت‌ها اجتماعی منجر می‌شود و همچنین سازنده موضوع‌ها و عامل «کنترل» و «معنابخشی» به جهان اجتماعی است» (Rasouli & Nematollahi, 2021: 9-10).

بنابراین، هیچ متن، سخنرانی یا پرکتیس اجتماعی^۵ متنی خنثی یا بی‌طرف نیست، بلکه متن‌ها بار ایدئولوژیک دارند و «در شرایط، موقعیت، یا پس‌زمینه خاصی تولید می‌شوند» (Van Dijk, 2021: 41). از این‌رو زبان بیش از اینکه شبکه‌ی منسجمی از اشاعه دانش باشد، ترکیبی از باورها و دیدگاه‌ها و اثربخشی سخنرانی‌ها و خطابه‌های عمومی است. سخنرانی تنفیذ، یکی از متن‌هایی است که در موقعیت خاصی با تکیه بر «قدرت سیاسی» و دیدگاه‌ها «ایدئولوژیک» صرفاً نه به‌عنوان ابزار ادراکی یا وسیله‌ای برای تحقق اهداف خاص، بلکه به‌منزله قالب ذهنی برای کل زندگی عمل می‌کند. بنابراین، آنچه مسئله زبان را در «بافت» برجسته می‌سازد، دستیابی به اصولی است که سخنگویان و شنوندگان در «ارتباط» به‌کار می‌گیرند (Chapman, 2018: 304). در سخنرانی تنفیذ، «گوینده می‌تواند جمله‌ای به‌کار ببرد که در معنی تحت‌اللفظی اش نیست. جمله‌هایی که به «کنایه» کاربرد می‌یابند، از این نوع‌اند» (Lycan, 2011: 333). افزون بر این فرایند تلاش برای درک معانی واژه، عبارت یا جمله و فرایند تبدیل پیام به‌صورت زبانی در قالب نظام‌های معنایی و استعاری، تاریخ‌مندی متن و نظم گفتمانی را بازنمایی می‌کند. در این‌گونه موارد زبان به «سلطه» و «قدرت» تبدیل می‌شود (Fairclough, 1989: 1) و در راستای «هدف - وسیله» الگوهایی که نشان ارجاع بیرونی^۶ آن به متن تاریخ‌باز می‌گردد، پیوندی بین رخداد‌های خُرد (مانند سخنرانی آیینی تنفیذ) و ساختارهای کلان (نظم

-
1. Conceptual Metaphor
 2. Cognitive
 3. Metaphor
 4. Interactions
 5. Social Practice
 6. External Reference Object

گفتمانی^۱ پدیدار می‌سازد. در زبان‌شناسی شناختی این چارچوب‌های مرجع به ترتیب «شکل»^۲ و «زمینه»^۳ نامیده می‌شود (Evans & Green, 2006: 31). از طرف دیگر، هنگامی که استعاره در زبان سیاسی تثبیت می‌شود، می‌تواند مسائل پیچیده را برای مردم ساده و قابل فهم کند. علاوه بر این، استعاره‌ها می‌توانند برای پر کردن شکاف بین منطق و احساسات، در بازنمایی‌های نمادین زیربنایی و تحریک احساسات، مفید باشند. در نتیجه استعاره‌ها می‌توانند نقش مهمی در تثبیت یا ایجاد مشروعیت حکومت (Charteris - Black, 2018: 37) و اقدامات آن در سطح اجتماعی و سیاسی داشته باشند.

همچنین، دولت می‌تواند علاوه بر استعاره‌های مفهومی برای ساختن زمینه‌های معنایی در حکومت، از طریق «طرحواره‌سازی»^۴، شبکه‌هایی از تصاویر ذهنی را به جامعه القا کند. بنابراین، اولین و ابتدایی‌ترین برخورد ما با جهان، تمام و کمال عاطفی است و کیفیت احساس‌شده عاملی است که موقعیت را در یک لحظه معین مشخص می‌سازد و به‌طور ناخودآگاه اذهان را فرا می‌گیرد (Johnson, 2019: 91). از این رو شناخت و قالب‌های ذهنی ما، ساختاری دانش‌نامه‌ای^۵ دارد. بدان معنا که واژه‌ها بسته‌های لازم و کافی از معنا نیستند، بلکه به‌عنوان نقاط دسترسی، به گنجینه‌های وسیعی از دانش خدمت می‌کنند که به یک مفهوم یا حوزه مفهومی خاص مربوط می‌شود (Evans & Green, 2021: 215).

در این چارچوب، عناصر اصلی متن عبارت‌اند از گوینده / مفهوم‌ساز یک، موضوع / مضمون متن، و شنونده / مخاطب / مفهوم‌ساز دو. دانش هر کدام از اینها ممکن است به کاربرد استعاره‌هایی منجر شود که ویژه یک بافت موقعیتی خاص است (Kövecses, 2021: 90). با توجه به خلأ نظری درباره «زبان استعاری» دولت و سخنرانی رئیس‌جمهور منتخب در مراسم تفنید، هدف اصلی این پژوهش کشف و تبیین انواع قالب ذهنی زبان استعاره‌ای دولت در زمینه «سیاست» است که در چارچوب طرح‌واره‌های انتزاعی نیرو - پویایی^۶ درک می‌شود. پرسش پژوهشی نیز با توجه به هدف مقاله، تعیین «حوزه‌های مبدأ»^۷ «برخورد»^۸ و تعیین «حوزه‌های هدف»^۹ دولت است. در فرضیه بیان می‌شود که دلالت‌های برون‌زبانی^{۱۰} و شیوه‌های درونی

1. Order of Discourse
2. Figure
3. Ground
4. Schematization
5. Encyclopaedic
6. Abstract Force – Dynamic Schema
7. Source Domain
8. Conflict
9. Target Domain
10. Reference

واحد‌های گفتاری دولت از دو مفهوم آگونیست^۱ اخلاقی و آنتاگونیست سیاسی تشکیل شده است. به دلیل حجم گسترده سخنرانی‌های مراجع اقتدار^۲، این پژوهش صرفاً سخنرانی مراسم «تنفیذ»^۳ دوره سیزدهم ریاست جمهوری، جناب آقای «سیدابراهیم رئیسی» در تاریخ سه‌شنبه، ۱۲ مردادماه ۱۴۰۰ برابر با ۲۳ ذی‌الحجه ۱۴۴۲ق. و ۳ اوت ۲۰۲۱، را مورد توجه قرار داده است. افزون بر این در مواردی با چند سخنرانی دیگر تنفیذ در دوره‌های اخیر ایران هم مقایسه شده است. این مراسم با حضور روحانی، معاونان رئیس‌جمهور، وزرا، رئیس قوه قضائیه (غلامحسین محسنی اژه‌ای)، دبیر (آیت‌الله احمد جنتی) و اعضای شورای نگهبان، آیت‌الله صادق آملی‌لاریجانی (رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام)، رئیس مجلس شورای اسلامی (محمدباقر قالیباف)، نمایندگان از مجلس شورای اسلامی و مجلس خبرگان و دیگر مقامات عالی‌رتبه لشگری و کشوری در حضور مقام معظم رهبری تشکیل شد. پس از سرود جمهوری اسلامی، آیاتی از قرآن (حج/ ۷۸-۷۵؛ کوثر/ ۳-۱)، تلاوت شد و پس از گزارش وزیر کشور (عبدالرضا رحمانی فضل‌ی) و خواندن حکم تنفیذ توسط رئیس دفتر مقام معظم رهبری (محمد محمدی گلپایگانی)، سخنرانی آقای رئیسی به مدت بیست دقیقه در شرایط همه‌گیری کرونا ویروس^۴، برگزار شد.

۲. روش پژوهش

پراگلاز^۵ سرنام یک مجموعه بین‌المللی از پژوهش‌گران استعاره است تا ابزاری برای شناسایی استعاره ایجاد کنند که هم توسط آزمون‌های آماری معتبر باشد و هم نحوه استفاده از تحقیقات تجربی فعلی در زبان‌شناسی شناختی و روان‌شناسی شناختی را نشان دهد (Steen, 2007: 12). این گروه روش زیر را برای شناسایی استعاره طراحی کردند:

1. Agonist
2. Authority
3. Tanfız (Signing the Decree Formalizing the Election of the President of the Republic by the People)
4. COVID-19 (Coronavirus)
5. Pragglejaz

«الف) متن پیکره به‌طور کامل مطالعه می‌شود تا فهم کلی از معنی آن به‌دست آید؛ ب) واحدهای واژگانی در متن تعیین می‌شود؛ ج) معنی هر واحد واژگانی در متن مشخص می‌شود، یعنی هر واحد چگونه در خصوص یک هستی، رابطه یا صفت در موقعیتی که توسط متن فراخوانده می‌شود (معنی بافتی)، به‌کار می‌رود. به‌دیگر سخن، قبل و بعد از واحد واژگانی در نظر گرفته می‌شود؛ د) همچنین مشخص می‌شود که آیا هر واحد واژگانی همزمان معنای پایه‌ای‌تری در بافت‌های دیگر، غیر از بافت فعلی دارد یا نه. منظور از معنی پایه این است که معنی: عینی‌تر (آنچه واژه فرامی‌خواند راحت‌تر تصویر، دیده، شنیده، احساس، بوییده و چشیده می‌شود)؛ دقیق‌تر (در تقابل با مبهم)؛ از لحاظ تاریخی قدیم‌تر است» (Pragglejaz, 2007: 3).

اما زبان‌شناسی شناختی دارای محدودیت‌های روشی ویژه‌ای است که با نسبت‌انگاری و چارچوب‌های «منظری» (حوزه دید) نقاط اشتراکی دارد و نمی‌توان به قطع و یقین به معنای واژگان ثابتی رسید. عناصر انعطاف‌پذیر استعاره‌ها شامل بسط‌هایی از معناهای فضایی و منظری؛ پویایی و قابل انعطاف‌پذیری معنای زبانی؛ دائرةالمعارفی بودن معنای زبانی و سرانجام اینکه معنای زبان براساس کاربرد عینی و تجربه به‌دست می‌آید و نقش بدن و نحوه تعامل با جهان واقعی در آن مؤثر است. به همین دلیل، زبان‌شناسی شناختی در فهم استعاره وابسته به «بافت» و «چارچوب» است. از این‌رو جهان معنایی انسان مملو از تفاوت‌های ناشی از محیط زندگی، جغرافیای سکونت، تاریخ جمعی و فردی، تجربه زیسته فردی، تجارب منحصربه‌فرد انسان و پیش‌فهم‌ها، باورها و فرهنگ ویژه هر جامعه زبانی است که زبان، ذهن و فرهنگ را به یکدیگر متصل می‌کند و در تولید استعاره، فضای زمانی - مکانی نقش بارزی به‌عهده دارد.

در این پیکره^۱ سخنرانی که مشتمل بر ۱۷۲۰ کلمه است، نخست متن پیکره به‌طور کامل مطالعه شده و سپس با شناسایی کلیدواژه استعاری «برخورد»، حوزه مقصد سیاست تحلیل می‌شود. در استعاره‌های مفهومی، جهت استعاری از چپ به راست و از مبدأ عینی و فیزیکی به سمت مقصد ذهنی و انتزاعی صورت می‌گیرد. مجموعه این دو حوزه را دامنه نگاشت^۲ می‌نامند.

۳. پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که در برخی پژوهش‌های پیشین، تمرکز تحلیلی روی سخنرانی‌های «انتخاباتی»، یا مراسم «تحلیف» و یا کاربرد استعاره‌ها در رسانه‌های اجتماعی و سیاسی و مناظرات تلویزیونی، بوده است. منیری و اطهری (۱۴۰۱) نقش استعاره‌های مفهومی را در مناظرات تلویزیونی انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ بررسی کردند (Moniri & Athari,

1. Corpus
2. Mapping

2022). نویسندگان معتقدند که بحث‌ها به‌طور معمول از الگوهای پیروی می‌کنند که شبکه مفهومی جنگ را تا حدودی ساختاربندی کرده و از استعاره‌های زبانی‌ای چون نفوذی، میدان، فرمانده، خنثی‌سازی، قدرت، تخریب و شکست استفاده می‌کنند. ابراهیم رئیسی در این مناظرات بر استعاره مفهومی «جهاد مبارزه است» تمرکز می‌کند و به‌نوعی مباحثه با جنگ مفهومی‌سازی می‌شود. بصارتی و حسونندی (۱۴۰۲) گفتمان محتوای معنایی آینده مطلوب را در سخنرانی تحلیف سیدابراهیم رئیسی براساس عناصر واژ - دستوری تحلیل کردند. به عقیده نویسندگان آینده مطلوب در این گفتمان در جملاتی با وجه دستوری التزامی با کارکرد امری ایراد شده است. در این ساخت، صورت واژگانی «باید» تحقق و پیگیری اصول مطرح‌شده در سیاست دولت را به یک امر ضروری و لازم تبدیل می‌کند (Besarati & Hassanvandi, 2022). شوکتی مقرب و رحیمیان (۱۴۰۱) سخنرانی آیین تحلیف «جو بایدن» را با استفاده از نظریه گفتمان لاکلا و موف بررسی کردند. یافته‌ها نشان می‌دهد رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا در قالب استعاره «ایکس، شخص است» ملت را در قالب یک شخص مفهومی‌سازی می‌کند تا «ما» را که دربرگیرنده تمام اعضای یک کشور می‌شود، در مقابل «دگر»ها، تصویرسازی کند (Shokati Moqarab & Rahimian, 2022).

شعبانی و حبیب‌زاده (۱۴۰۰) به تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی سه رئیس‌جمهور ایران در سازمان ملل شامل خاتمی، احمدی‌نژاد و روحانی پرداختند. نتایج حاکی از آن است که هر سه در ایدئولوژی دفاع از حقوق مردم و کشورهای ستمدیده مشترک‌اند. اما تفاوت آنها، به‌دلیل بافت موقعیتی و عنصر قدرت‌های هژمونی است که در فضای سیاسی وقت وجود داشته است (Shabani & Habibzadeh, 2021).

هئو^۱ (۲۰۲۰) با الگوی دژکاربرد^۲ به بررسی رسانه‌های سیاسی دو رئیس‌جمهور اخیر کره جنوبی پرداخت و نشان داد کاربرد مجازهای نامناسب تأثیر طولانی‌مدت بر حافظه مخاطبان خواهد گذاشت، به‌طوری‌که افراد استعاره‌ها را به مدت طولانی به یاد می‌آورند (Heo, 2020). گریتس^۳ و همکاران (۲۰۱۷) سه استعاره تهاجمی، جنسیت و قدرت را در حزب محافظه‌کار کانادا تحلیل کردند. یافته‌ها نشان داد شکل‌های گفتاری پرخاشگرانه که توسط روزنامه «گلوب اند میل» برای توصیف شخصیت‌ها، عملکردها، و چشم‌انداز نامزدهای رهبری زنان در سال‌های ۱۹۷۶، ۱۹۹۳ و ۲۰۰۴ استفاده شده است، ارتباط جنسیت و قدرت سیاسی را نشان می‌دهد. در این تحقیق کاربرد استعاره‌های «قدرت بر»، «قدرت با» و «قدرت به‌مثابه» در توانایی

1. Heo
2. Catachresis
3. Gerrits

نامزدهای زن در رقابت‌های سیاسی، تأیید شده است (Gerrits *et al.*, 2017). کسپس^۱ (۲۰۱۸) به اکتشاف استعاره «غول»^۲ در خطابه‌های سیاسی در زمینه رقابت‌های ریاست جمهوری سال ۲۰۱۶ ایالات متحده آمریکا پرداخت. در این پژوهش، استعاره‌های غول روایت‌هایی را منتقل می‌کند که بر انتساب سرزنش و مسئولیت قدرت متمرکز است. نویسندگان از منظر روان‌شناسی اجتماعی، به غیرانسانی‌سازی رقبای مخالفان، و تأثیر احتمالی آن بر رأی‌دهندگان آمریکایی در مبارزات سیاسی، پرداخته است (Cassese, 2018).

بررسی ادبیات موضوع، بیانگر این است که پژوهش پیش‌رو، اثری متمایز از موارد پیشین و حاوی نوآوری است، زیرا این پژوهش مسئله مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده قالب ذهنی سیدابراهیم رئیسی را در مراسم سخنرانی تنفیذ با استفاده از طرحواره‌های تصویری نیرو - پویایی و نظریه جدید استعاره‌های مفهومی با رویکرد «زولتان کوچش»^۳ بررسی کرده که تاکنون اثری مشابه آن انجام نشده است.

۴. چارچوب نظری

سخنرانی‌های سیاسی نوعی بسیار متمایز از نظم گفتمان سیاسی و هدف آنها ارائه دیدگاهی آرمانی شده از حوزه اجتماع است. بنابراین، انتخاب استعاره احتمالاً آشکارا و آگاهانه خواهد بود، زیرا استعاره‌های انتخاب‌شده باید این «دیدگاه» را به مخاطبان انتقال دهد. خود مفهوم نظام‌مندی که به ما امکان می‌دهد «یک جنبه از مفهومی را برحسب جنبه دیگر بفهمیم» (Kövecses, 2018: 20)، مانند یک جنبه از سیاست برحسب برخورد، لزوماً برخی از دیگر جنبه‌های این مفهوم را پنهان می‌سازد. در واقع، تمرکز بر یک جنبه از مفهوم استعاره، برای مثال درک جنبه‌های برخورد سیاسی، می‌تواند ما را از توجه به دیگر جنبه‌های مفهوم که با این استعاره سازگار نیستند، بازدارد. به‌گونه‌ای که «برجسته‌سازی»^۴ و پنهان‌سازی^۵ در زبان استعاره بخشی از ساختار آن است» (Lakoff & Johnson, 2021:17). در سخنرانی نیز، به‌منزله نوعی متن گفتاری، استعاره‌ها در تأمین اهداف گفتمانی سخنرانی‌های سیاسی نقش ارزشمندی دارند. آنها برای بیان خواسته‌های سیاسی، احساسات مناسب را در مخاطبان برمی‌انگیزند. سخنرانی «تنفیذ» فرصتی است برای «خیال‌پردازی سیاسی و تقویت محبوبیت گوینده که امیدها و آرزوهایش همانند امیدها و آرزوهای رأی‌دهندگان است و وجدان اخلاقی بالایی دارد» (Charteris - Black, 2018:118). هنگامی که این نظم گفتمانی به «دفعات متعدد تکرار شود،

1. Cassese
2. Monster
3. Zoltan Kövecses
4. Highlighting
5. Hiding

برخی ساختارهای طرح‌واره‌ای شکل می‌گیرند و در ذهن / مغز بازنمایی می‌شوند» (Kövecses, 2006: 207). این ساختارها که بدین‌گونه شکل می‌گیرند، «طرح‌واره‌های تصویری»^۱ خوانده می‌شوند.

طرح‌واره^۲، «یک الگو، شکل و یک نظم تکراری در این فعالیت‌های منظم در جریان است» (Johnson, 2018: 83). طرح‌واره‌ها چندین ویژگی مهم دارند؛ «نخست، ماهیت آنها تصویری^۳ است و نه بازنمودی^۴؛ دوم، کاملاً طرح‌واره‌ای یا انتزاعی‌اند» (Kövecses, 2006: 207). از این‌رو کاربرد استعاره‌ی «برخورد» نوعی غیریت‌سازی در حوزه‌های مختلف سیاست نظری و عملی است. در واقع، انتخاب استعاره «برخورد»، ماهیت عمل «ارزش‌گذاری» توسط سخنگو را تعیین می‌کند. این برخورد یا در «طرفداری» از اهداف اجتماعی انتزاعی مثبتی مانند حقوق، تحول، معنویت، خدمت و غیره هستند یا در «مخالفت» با پدیده‌های اجتماعی منفی مانند فقر، بی‌عدالتی، تورم، گرانی و غیره شکل می‌گیرند. به این آسیب‌های اجتماعی به‌مثابه «دشمنان» نگریسته می‌شود (Kövecses, 2014: 219).

استعاره مفهومی «سیاست، برخورد است»، بیانگر وجود روابطی مشابه بین حوزه‌های «سیاست» و «جنگ» است که در آن ورود به «عرصه»، «میدان» و مجموعه‌ای از فعالیت‌ها، به مفهوم‌سازی سیاست می‌انجامد. در این وجه، از طرح‌واره تصویری که فهرستی از «ظرف»^۵، «توازن»، «اجبار»، «مانع»، «برداشتن مانع»، «نیروی مخالف»، «پیامد»، «مسیر»^۶، «حلقه»، «چرخه»، «دور - نزدیک»، «مقیاس» و «جزء - کل»^۷ وجود دارد (Kövecses, 2020: 9)؛ در ابتدا، تهدیدی وجود دارد که به شناسایی دشمن منتهی می‌شود. سپس دعوت به اقدام صورت می‌پذیرد که در طی آن متحدان فراخوانده می‌شوند. این فراخوان، برخوردی علیه دشمن است که به غلبه، پیروزی، تسلیم یا شکلی از تنبیه منجر می‌شود. از این‌رو در طرح‌واره انتزاعی نیرو - پویایی که استعاره مفهومی «عاطفه» را در برمی‌گیرد (Kövecses, 2018: 48)، در حوزه مبدأ یکی نیروی فیزیکی وجود دارد که متمایل به عمل^۸ است تا اثری^۹ تولید کند و بر یک شخص - جسم (فیزیکی)، که تمایل به بی‌عملی^{۱۰} است (حفظ وضع موجود)^{۱۱}، عمل کند. متناظر با

1. Image Schema
2. Schema
3. Imagistic
4. Propositional
5. Container
6. Path
7. Part - Whole
8. Action
9. Effect
10. Inaction
11. To Continue to Stay as Before

آن، در حوزه اخلاق^۱ دو نیروی فیزیکی وجود دارد که بر هم اثر می‌کند: نوعی اهریمن^۲ (داخلی یا خارجی) و یک خویشتن. تمایل نیروی خویشتن به بی‌عملی ست، یعنی تسلیم شیطان نشود؛ بنابراین خویشتن آگونیست است. تمایل نیروی شیطان به عمل است، یعنی کاری کند تا خویشتن کنترل خود را از دست بدهد؛ از این رو شیطان آنتاگونیست است (Kövecses, 2006: 220). در سخنرانی تنفیذ رئیسی دشمنی دشمنان (آنتاگونیست) و پایان دادن به بی‌عملی (آگونیست اخلاقی)، مسیری است که با نوعی حکمرانی نوین در امر سیاست همراه است. در این قالب ذهنی، استعاره‌های تصویری «داخل - خارج»، «جزء - کل» و «حلقه» با کلید استعاره‌ای «برخورد» زبان استعاره‌ای دولت سیزدهم را تشکیل می‌دهد.

۵. یافته‌ها

۵.۱. سیاست دینی و طرحواره‌های تصویری داخل - خارج

به‌کارگیری استعاره مفهومی «سیاست، برخورد است» در عرصه سیاسی و به‌ویژه در سخنرانی‌های رسمی مراجع اقتدار به ما کمک می‌کند تا بفهمیم دولت چگونه با مردم ارتباط دارد و چگونه نقش خود را در جامعه درک می‌کند. سیاست و هستی سیاسی، با حوزه عمومی، دولت و حوزه فعالیت حکومت سروکار دارد. سیاست، بیانگر مجموعه‌ای از عملکردها، گفتمان‌ها و نهادهایی است که می‌خواهند نظم خاصی را که همیشه محل درگیری است، برقرار و همزیستی انسان را در شرایطی تنظیم کنند. بنابراین، «ماهیت هستی‌شناختی «امر سیاسی»^۳ را باید در ضرورت حضور و بقای رویکردهای «آنتاگونیستی»^۴ به‌عنوان واقعیت‌گریزناپذیری در قالب الگوی ستیزجویانه، تحلیل کرد» (Nazari, 2021: 33). به همین سبب، نخستین تجلی عینی بیان ایده‌ها و سیاست‌های رئیسی در نخستین سخنرانی وی در مراسم تنفیذ، استفاده از زبان استعاره‌ای «برخورد» و راهبرد «ارتباط مؤثر» با مردم در تشریح مسائل پیچیده، اما به زبانی ساده است تا به او کمک کند ارتباط نزدیک‌تری با مردم برقرار کند و ایده‌های خود را که برگرفته از «بیانیه گام دوم انقلاب» است، به شکل قابل فهم بیان کند.

نخستین واحد گفتاری فرامتنی رئیسی کاربرد جمله «بسم الله الرحمن الرحیم» و خطابه‌ای به زبان عربی است که «پیش شرط تمایز برای وجود هر هویتی را تصدیق می‌کند» (Mouffe, 2011: 22). آغاز این سبک از گفتار به‌جز سخنرانی «سیدابوالحسن بنی‌صدر» در نخستین مراسم تنفیذ در هشت دوره بعدی به‌صورت یک بافت درون‌زبانی^۵، تکرار شده است. اغلب در

1. Morality
2. Evil
3. The Political
4. Antagonistic
5. Co-Text

حوزه هویت‌های جمعی، شکل‌گیری «ما» مستلزم وجود «آنها» و سایر مظاهر ایدئولوژیک سیاسی فاقد اعتقاد به متافیزیک الهی یا سیاسی است. وجود این مرزبندی با طرحواره تصویری «ظرف» تعیین پیدا می‌کند. «طرحواره ظرف در مورد رویدادها، حالت‌ها و هستی‌های انتزاعی‌ای است که از لحاظ فضایی هستی‌های مرزدار و محدود تعبیر می‌شوند» (Johnson, 2018: 90-91). هر ظرف، دارای مرز داخل - خارج^۱ است که هستی‌های بیرون از آن در عملیات تعبیری^۲ و شناختی^۳، دامنه توجه را مشخص می‌کند (Kövecses, 2018: 36-37). سخنگو، در ابتدا و انتهای سخنرانی خود، با اشاره به خداوند و یاری از ائمه هدی و ولی عصر (عج)، و نیز اشاره به عهدنامه حکومتی امیرالمؤمنین به مالک اشتر، مرز ایدئولوژیک خود را با «دیگران» تعیین می‌کند. در این زمینه، خطابه احمدی‌نژاد بسیار پررنگ‌تر از رجائی و خامنه‌ای است. رجائی خداوند را علت پیروزی ملت قلمداد می‌کند و آیت‌الله خامنه‌ای علاوه بر یاری از خدا در انجام تعهدات که قانون اساسی بر عهده وی گذاشته است، راه خدا و راه اسلام را به‌عنوان راه مستقیم در نظر می‌گیرد. اساساً، بسترها و شواهد فرامتنی همه رؤسای جمهور در مراسم تفیذ از استعاره «مسیر» یا صراط اسلام در برابر سبیل که به راه‌های مختلف و انحرافی اشاره دارد (انعام/۱۵۳)، استفاده شده است. از این رو زبان سیاست، پایه‌ای برای کنش سیاسی سازمان‌یافته برای حفظ روابط قدرت نظام موجود، تحقق عینی پیدا می‌کند.

بدین ترتیب پایه‌های حکومت براساس پیوند دو مفهوم «دین» و «سیاست» بنیانگذاری شده است که قائل به وجود یک «مسیر»^۴ و غایتی است. در «طرحواره تصویری مسیر»، که با استعاره مفهومی «زمان، حرکت است» شرط پس‌زمینه مبدأ، مسیر و انتها را تداعی کرده و اهداف دولت وی را مفهوم‌سازی^۵ می‌کند. در این مدل شناختی، بازگویی از «هدایت» امام خمینی و رهبری و مجاورت امر دین در کنار امر دنیا، نوع ویژه‌ای از مدل حکمرانی را در کنار سایر مدل‌های غربی و شرقی ارائه می‌دهد. در این مدل، هرچه دولت به سمت آینده گام برمی‌دارد، پیوند معنویت با انسان معاصر افزایش می‌یابد. در مقابل، «دگری» غرب و مدل حکمرانی نئولیبرالیسم با سکولاریسم، و «کنش جدایی» دین از امر سیاست همبسته است. برخلاف حضور وجود ایمان، امر اخلاق و ارزش‌های اسلامی در لایه‌های عینی و پنهان امر سیاسی، سپرهای ایمان در برابر تکثرگرایی عصر سکولار دچار ناهمگونی و ناپیدایی مسیر درست شده است. این بدان معنی نیست که هستی ایمان در سایر جوامع غربی وجود ندارد،

-
1. In - Out
 2. Construal Operations
 3. Cognitive
 4. Path
 5. Conceptualization

بلکه موضوع تفاوت اساسی بین «ذهن ایمانی» و «آزادی منفی» در حوزه زندگی است (Taylor, 2022: 68). رئیسی از ضرورت امر علم و امر اخلاق، امر دین در کنار امر دنیا، و حضور پررنگ دین در متن زندگی انسان، که تمام شئون زندگی او را اداره می‌کند، سخن می‌گوید. از این رو مردم‌سالاری از نوع «دینی» است و جمهوریت در کنار اسلامیت قرار دارد. بنابراین در مخالفت با اسلامیت، کاربرد «ابزارهای قدرت اعم از قانونی، ایدئولوژیک، فرهنگی و خشونت‌آمیز»، فعال می‌شود (Bashiriyeh, 2016: 36). در سخنرانی خاتمی و روحانی نیز، مردم‌سالاری دینی و مؤلفه حق در مشارکت، تغییر و تحول در سیاست، مشاهده می‌شود. اما در سخنرانی رجائی و آیت‌الله خامنه‌ای جایگاه «امت» در انقلاب اسلامی و برخورد با موانع تفرقه در ناهمگونی وحدت جامعه، دو نیروی داخل (گروه‌های غیراسلامی) و بیرونی (استکبار آمریکا یا نه شرقی و نه غربی) از برجستگی خاصی، که حاصل بافتار موقعیتی دهه ۶۰ و حضور نیروهای التقاطی و مارکسیستی و حاکمیت سیستم دوقطبی در سیاست بین‌الملل است، برخوردار است.

۲.۵. کیفیت زندگی و طرح‌واره جزء - کل

مسئله زندگی، با مسائل «حق»^۱ها و مسئله امنیت هستی‌شناختی^۲ در شرایط مدرنیته^۳ مرتبط است (Lemke, 2016: 112). موضوع دانش فلسفه حق، «کاربرد اسمی مفهوم حق است، نه کاربرد وصفی به معنای ضد باطل، خوب، صحیح و صادق. از این رو مفهوم «حق داشتن»^۴ مصدر معنای اسمی و مفهوم «حق بودن»^۵ معنای وصفی کلمه است» (Talebi, 2013: 14). بنابراین، حق به معنای قدرت است، یعنی صاحب حق اخلاقاً و قانوناً قدرت دارد انجام تکلیف را از مکلف مطالبه یا از آن صرف‌نظر کند (Talebi, 2013: 57). از این رو «حق به طور معمول نوعی رابطه همبسته از وظیفه^۶ یا الزام^۷ را بر مراعات‌کننده تحمیل می‌کند» (Hinman, 2008: 197). از این دیدگاه، هم دولت و هم مردم، صاحب حق هستند. دولت، براساس بیانیه گام دوم انقلاب که خطاب‌های از طرف مقام معظم رهبری به ملت ایران است، خود را «موظف» به اجرای کامل آن می‌داند. رئیسی به صراحت اعلام می‌کند: «برنامه دولت، برنامه تحول است. این تحول مستند است به سند بسیار ارزشمند بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. سند ماندگار بیانیه گام دوم، مستند اقدامات دولت خواهد بود» (Raisi, 2021). در این سند «رفع فاصله میان

1. Right
2. Ontological Security
3. Modernity
4. Having a Right
5. Being Right
6. Duty
7. Obligation

بایدها و واقعیتهای» (Khamenei, 2017: 14-15) و «مبارزه با بی‌عدالتی» (Khamenei, 2017: 23) به وظیفه دولت در راستای سه مؤلفه «خدمت به مردم، ایجاد گشایش و اجرای عدالت» (Raisi, 2021)، اشاره می‌کند.

دولت ملزم است به‌عنوان بخشی از جامعه، وضع موجود را به سمت وضع مطلوب تغییر دهد و کیفیت شرایط زندگی را بهبود بخشد. طرحواره تصویری «جزء - کل» نمودی از این چارچوب استعاری است. در این زنجیره علی، کنشگر^۱ (دولت) قصد انجام کنش^۲ دارد، بنابراین کنشگر «بخشی» یا «همه» بدن (هیأت دولت) خود را به حرکت درمی‌آورد تا رویداد علی (تغییر وضعیت) را راه بیندازد. در این میان، زیررویداد(های)^۳ واسطی که به‌طور علی به هم ربط دارند، در به سرانجام رساندن نتیجه نهایی، سهیم‌اند (Ungerer & Schmid, 2006: 227). رئیسی با اشاره به ده مسئله محوری مشکلات کشور که پیش پای دولت قرار دارد، یک برنامه تحولی، آنی، فوری و کوتاه‌مدت را برای تغییر وضعیت ارائه می‌کند. او امیدوار است با برداشتن «گام‌های» ماندگاری که برداشته می‌شود، وضعیت را به نفع مردم تغییر دهد. استعاره «پا» و «گام» به‌عنوان عضوی از بدن و مسیر، با طرحواره تصویری «دولت، شخص است» و «جزء - کل»، مفهوم‌سازی می‌شود.

حق مردم نسبت به بهبود کیفیت زندگی، اعم از مسئله آب و برق و نیازمندی‌های اساسی مانند کنترل گرانی، تورم و ثبات بازار سرمایه، تکلیف دولت را مشخص می‌کند. در همین زمینه، بنی‌صدر در دولت خود خدمت به «مردم»؛ رجائی خدمت به «مستضعفان»؛ آیت‌الله خامنه‌ای خدمت به «محرومان و مستضعفان»؛ رفسنجانی «خدمت به اسلام و احیای معارف متروک قرآن و تجدید عظمت و عزت ملت مظلوم و امت آسیب‌دیده اسلام»؛ خاتمی «خدمت به بندگان که صاحب حق‌اند»؛ احمدی‌نژاد «مهرورزی با بندگان خدا و خدمتگزاری به آحاد ملت»؛ و سرانجام دولت روحانی «خدمت به همه ایرانیان» را وظیفه خود می‌داند. از این رو هرچه به زمان حال نزدیک می‌شویم، وابستگی حق نسبت به بافت موقعیتی و تعبیرهای ویژه دهه اول انقلاب کم می‌شود و گستردگی بیشتری را شامل می‌شود. بنابراین، هنگامی که رئیسی به پیام مردم، که تحول‌خواهی از وضع موجود است، اشاره می‌کند، «مبارزه» با فساد، مبارزه با فقر، مبارزه با تبعیض و پایان بخشیدن به روابط ناسالم اداری و رانت‌خواری‌ها را در دستور کار خود قرار می‌دهد (Raisi, 2021). او تأکید می‌کند: «علی‌رغم همه دشمنی دشمنان و وجود کاستی‌ها و مشکلاتی که در درون وجود دارد، همه مردم، همه اقشار، پیر و جوان، از همه گویش‌ها، اقوام و مذاهب در انتخابات نقش داشتند» (Raisi, 2021). همه این پاره‌گفتارها،

-
1. Agent
 2. Act
 3. subevent(s)

بیانگر طرحواره تصویری «جزء - کل» و وضعیت تقابل با آنتاگونیسم دشمنان است. آگونیسم اخلاقی حضور مردم در عرصه مشارکت در سیاست (استعاره ظرف/ مرز درون - بیرون)، «دشمنان را ناامید و دوستان را امیدوار کرده است» (Raisi, 2021). رئیس‌جمهور این امیدواری را با فراخواندن متحدان خود و کمک گرفتن از کارشناسان، خبرگان و صاحب‌نظران (استعاره مفهومی «دانش، تخصص است»)، با این تأکید که «ما اصحاب ما می‌توانیم هستیم» (Raisi, 2021)، در برابر ناامیدی بازتاب می‌دهد. همچنین با همه موانع و مشکلات پیش‌رو (طرحواره مانع و رفع مانع)، اراده جدی را نخستین مبنای این تغییر و تحول در نظر می‌گیرد. او معتقد است آسیب دیدن سفره مردم، آسیب دیدن کسب‌وکار مردم و آسیب دیدن اعتماد مردم، فاصله بین ملت و دولت را زیاد می‌کند. بنابراین، با جبران این آسیب‌ها و ایستادگی در مقابل دشمنی دشمنان، «دوباره اعتماد احیا خواهد شد» (Raisi, 2021). این سخنان در شرایطی بیان می‌شود که مصداق‌های ارجاعی فرامتنی وی ناشی از کسر بودجه، بی‌ثباتی بازار و سرمایه، کاهش اعتماد مردم و فاصله میان ملت و حاکمیت، تورم افسارگسیخته، رشد نقدینگی و بدهی‌های دولت روحانی است.

۵.۳. سیاست اخلاقی؛ و طرحواره حلقه

سیاست به‌عنوان آموزه زندگی خوب و عادلانه فهمیده می‌شود که در امتداد اخلاق قرار دارد و زمینه را برای زندگی خوب جهت شهروندان مهیا می‌سازد. از طرف دیگر، تحقق «سعادت»^۱ انسان اعم از شکوفایی اخلاقی، اقتصاد و تربیت با «حکمت عملی»^۲ و سیاست اخلاقی دولت و مردم که وظایف عینی و عملی نسبت به یکدیگر دارند، مرتبط است. از این رو زیست خوب با اختیار، مسئولیت و آزادی در ارتباط است و در مجموع با «طرحواره تصویری حلقه»^۳ مشخص می‌شوند. عناصر ساختاری‌ای که طرحواره مشخص می‌کند عبارت‌اند از دو «هستی» و یک «حلقه» که آن‌ها را به هم وصل می‌کند. منطق پایه طرحواره شامل «تقارن»^۴ است. بدان معنی که اگر «الف» به «ب» وصل باشد، «ب» هم به «الف» وصل است. همچنین اگر «الف» به «ب» وصل باشد، آنگاه «الف» مقید به «ب» است (Kövecses, 2006: 210). در نتیجه، با فرض عناصر و منطق پایه، طرحواره حلقه با استعاره «روابط، اتصالات هستند»^۵ فهمیده می‌شود.

-
1. εὐδαιμονία, Eudaimonia
 2. φρόνησις, Phronesis
 3. The Link Schema
 4. Symmetry
 5. Relationships Are Connections

در این حلقه واسط، نقش و جایگاه اخلاق در رابطه با «دولت» و «مردم» اهمیت دارد. مسئله اخلاق، به‌ویژه اخلاق فضیلت^۱، ناظر بر ارزش اخلاقی است و به این پرسش می‌پردازد که دولت یا افراد «چگونه فردی باید باشند» (Statman, 2022: 3). اخلاق با منش متفاوت است؛ اخلاق یا امر اخلاقی (برای مثال زندگی خوب یا مصلحت عمومی) موضوع «دانش اخلاق» یا «اخلاقیات» است، اما منش موضوع «فلسفه اخلاق» است؛ البته از فلسفه اخلاق برای دانش اخلاق هم استفاده شده است. در تاریخ فکر، مکتب شاخص اخلاقیات «فضیلت‌گرایی ارسطویی» است (Manouchehri, 2022: 240). همان‌گونه که رئیسی از الگوهای اخلاقی مانند ائمه هدی و حضور ولی‌عصر (عج) سخن می‌گوید، به‌نوعی وجود فضیلت برای نیل به سعادت را ضروری می‌داند. در جهت مخالف، در جوامعی که محوریت پراگماتیسم در آن غلبه دارد، سودگروی و وظیفه‌گروی به فضایل صرفاً ابزاری برای کسب سود بیشتر یا دستیابی به سعادت با رویکرد کسب لذت و اجتناب از درد است و فضیلت‌مند (شهروند/ دولت) کسی یا کسانی‌اند که بتواند بیشترین سود را برای بیشترین افراد در مجموع برای کل مردم جهان به ارمغان بیاورد.

بر این اساس، برنامه دولت سیزدهم با چنین طرحی مغایرت پیدا می‌کند، چراکه همچنان که گفته شد برنامه دولت مستند به «بیانیه گام دوم» است که می‌گوید: «اقتصاد هدف جامعه اسلامی نیست، اما وسیله‌ای است که بدون آن نمی‌توان به هدف رسید» (Khamenei, 2017: 39). این موضوع، بحثی ارسطویی است که در کتاب *اخلاق نیکوماخوس*^۲ گفته شده است. ارسطو می‌گوید: «در هر عمل و انتخاب، خیر^۳ غایت آن عمل یا آن انتخاب است، زیرا آدمی هر عملی را برای آن به‌جا می‌آورد. پس اگر برای همه اعمال غایتی به‌طور کلی وجود دارد، این غایت خیری است که می‌خواهیم به آن تحقق بخشیم» (Aristotle, 2021: 27). برای مثال ثروت ابزاری است که از آن برای غایتی دیگر استفاده می‌کنیم. در نگره مراجع قدرت، زیربنای اقتصاد و هر ابزار دیگر، برای رسیدن به خیر بزرگ‌تر، یعنی «ایجاد تمدن اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی» است (Khamenei, 2017: 16).

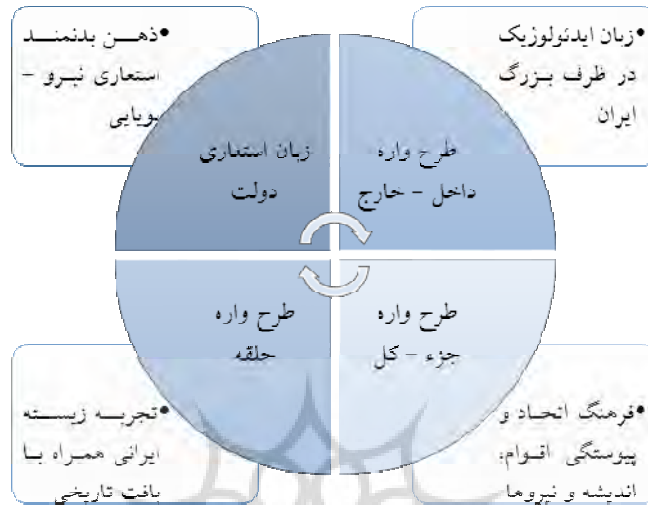
چگونگی ساختن جامعه و خودسازی افراد در چارچوب اخلاق فضیلت قابل فهم است؛ چراکه هدف اصلی آن پرورش انسان‌های متعالی است که توانایی تشخیص و عمل به احکام اخلاقی را داشته باشند، زیرا همه افراد توانایی رسیدن به این حد از تعالی را ندارند، اخلاق فضیلت برای هدایت و راهنمایی آنها بر نقش معرفت‌شناسانه «الگوهای اخلاقی» و سیاسی

-
1. Virtue Ethics
 2. *Ἠθικά Νικομάχεια*, The Nicomachean Ethics
 3. Good

تأکید می‌کند تا افراد پیش از رسیدن به مرز حکمت، از اسوه‌های اخلاقی تبعیت کنند. از این رو بنی‌صدر در سخنرانی خود تقارن ولادت پیامبر و نخستین مراسم تنفیذ جمهوری اسلامی را به‌مثابه رنسانس اسلامی، ولادت انسان نو و تجلی انسانیت قلمداد می‌کند. رجائی نیز که خود را «مقلد امام و فرزند ملت» می‌نامد، «خودسازی با معیارهای اسلامی»، «خودکفایی با تکیه بر اعتماد به نفس» و «شایستگی‌های ذاتی انسانی» را به‌منزله یک معیار اخلاقی و بزرگ‌ترین حرکت تاریخی محسوب می‌کند. وی امام خمینی را به‌عنوان رهبری جانشین به‌حق پیامبر می‌داند که با انقلاب بزرگ‌ترین ناخالصی را از حرکت مسیر اسلامی پاک کرده است. سخنرانی زمینه‌مند رفسنجانی نیز که از امام خمینی به‌عنوان «امام امت روحمان و جانمان»، «مرشد، معلم و مرجع تقلید» و «منشأ عز و عظمت اسلام و مسلمان» یاد می‌کند، با استعاره مفهومی «دوستی، نزدیکی است و «رهبری، پدر است»، مفهوم‌سازی می‌شود. رئیسی هم بر همین سیاق، سند گام دوم را «حکیمانه می‌خواند که توسط رهبری فرزانه» به نگارش درآمده است (Raisi, 2021). این سخن دلالت بر الگوگرایی و بازنمایی طرحواره حلقه در امر سیاسی و امر اخلاقی است. اسوه‌ها و الگوهای اخلاقی کسانی‌اند که در پرورش و هدایت درونی افراد موفق‌اند و اعمالشان برانگیخته از فضایل و فراتر از حد وظیفه است. از این رو در الگوگرایی «فضایل، اعمال درست و زندگی خوب همگی با ارجاع به کیستی الگو، داورها یا اهداف او تعریف می‌شود» (Zagzebski, 2017: 231).

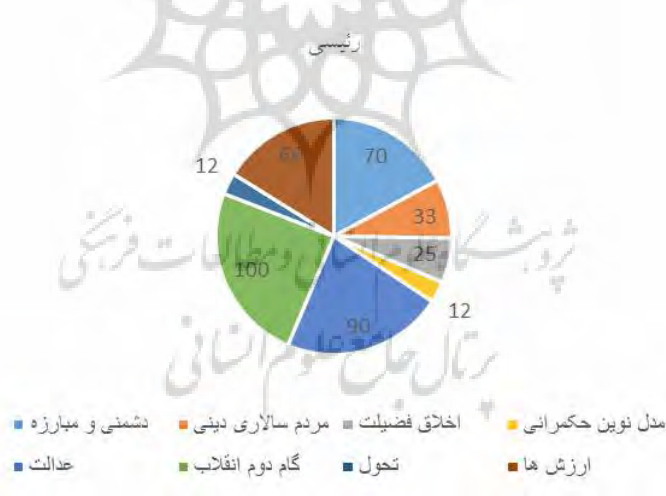
از حیث دیگر، تقارن بین دولت و ملت، با شیوه حکمرانی و پیوند اخلاق و سیاست در ارتباط است. از این رو اگر مرجع اقتدار، خودرأی و فاقد خویش‌داری باشد، نه تنها هماهنگی اجتماعی را تقویت نمی‌کند، بلکه افراط و تفریط ایجاد شده با خرد و احتیاط، برخورد پیدا خواهد کرد و پیامد اجتناب‌ناپذیری روی جامعه خواهد گذاشت. بنابراین دو وجه سیاسی (بیرونی) و اخلاقی (درونی)، با ترکیب اخلاق سیاسی در حوزه عمومی، نوعی عمل خردمندانه و اقدامات احتیاطی در امر سیاسی را آشکار می‌کند. ناکارآمدی هر کدام از طرف‌های میدان سیاست (مردم/ دولت)، به عدم تعادل و عدم تقارن منجر خواهد شد که فرجام آن گسست و یا انقطاع از حلقه‌های ارتباطی در سیاست است. رئیسی، با اشاره به انجام «تغییر» و جبران «آسیب»‌ها و بازگرداندن «اعتماد» به مردم، تلاش دارد حلقه موجود را محکم‌تر سازد. در این حلقه، سیاست منهای اخلاق و اخلاق منهای سیاست، فاقد صورت معنایی است. از این رو اخلاق، دین و دولت، به‌رغم محتوای مستقل و درون‌مایه خاص هر کدام، نسبتی متقابل و تعاملی می‌یابند و تضمین‌کننده یکدیگر تلقی می‌شوند. بنابراین، مراد و منظور رئیسی از دولت بازآوده و تحول‌خواه، دولتی است که سلامتی، امنیت و عدالت را به ارمغان می‌آورد. این بستر برخاسته از تحولی است که جامعه با رأی خود «پیام» آن را به حاکمیت منتقل کرده است.

شکل ۱. مدل الگوهای تصویری رئیسی و تعامل‌های استعاری زبان دولت

منبع: نگارنده

نمودار ۱. بسامد وزن عناصر گفتاری رئیسی در مراسم تنفيذ ۱۴۰۰

منبع: نگارنده

۶. تحلیل و نتیجه

طرحواره‌ها بخش مهمی از فهم ما را درباره حوزه‌های سیاسی و اخلاقی تشکیل می‌دهد. بدون دسترسی به این طرحواره‌ها درک و فهم تجارب ما با مشکل مواجه خواهد شد. این نقش طرحواره‌ها راه‌حلی برای معناداری عبارات زبانی از طریق ارجاع به یک هستی یا حوزه عینی از جهان برحسب حوزه انتزاعی دیگر است که به ترتیب حوزه مبدأ (برخورد) و حوزه مقصد (دولت) نامیده می‌شود. سیدابراهیم رئیسی در سخنرانی تنفیذ ۱۲ مردادماه ۱۴۰۰ از سه الف (طرحواره «ظرف» (مرزبندی «ما/ آنها» و «داخل» و «خارج»)، آنتاگونیسم سیاسی را در برخورد با بی‌عدالتی و دشمنی دشمنان به‌کار می‌برد؛ ب) طرحواره جزء - کل (دولت را به‌عنوان جزئی از کل بزرگ‌تر در نظر می‌گیرد)؛ و ج) طرحواره حلقه (با یک ساختار تقارن و اتصال دو هستی به یکدیگر، نسبت اخلاق و سیاست را شرح می‌دهد)، استفاده می‌کند. همچنین سه مؤلفه زبان، ذهن و فرهنگ را جهت تشکیل یک چارچوب ارجاعی به «سیاست» و «اخلاق»، ساختاربندی می‌کند. از این رو زبان استعاره‌ای دولت برگرفته از دو وجه یک صورت ذهنی الگوگرایی اخلاقی با رویکرد «اخلاق فضیلت» ارسطویی و اسوه‌گرایی سیاسی است. در این معنا، اخلاق فضیلت علاوه بر اینکه ناظر بر ارزش اخلاقی است، تلاش دارد به این پرسش اساسی پاسخ دهد که «چگونه فردی باید باشیم» (khazaei, 2010: 18). از این رو «بُن نظریه» سیاست اخلاقی دولت با عاطفه «تحسین» و الگوگرایی فضایل با ارجاع به «کیستی» الگو یا «داوری» از طرف او تعریف می‌شود. از این رو با تعیین مرزهای اخلاقی و سیاسی، هرگونه تخطی و یا انحراف از آن، رابطه بین دولت و ملت را از تعادل خارج می‌سازد و «ابزارهای قدرت» جهت رفع مانع یا موانع، فعال می‌شود. افزون بر این هنگامی که «امر دین» در سیاست و اخلاق نفوذ می‌کند، عناصر ایجابی و سلبی اعم از انواع متعدد حق‌ها در چارچوب واقعیت زندگی اجتماعی تعریف و راه باریک آزادی از رهگذر آن معین می‌شود. از این رو در واقعیت زندگی مدرن یا اساساً واقعیت زندگی اجتماعی فرض گرفته می‌شود که افراد می‌توانند مختارانه یک عمل را انتخاب کنند و تنها در این حالت است که می‌توان از تقبیح و تحسین فعل و ترک فعل او و در نتیجه نظام اخلاقی و حقوقی سخن به میان آورد. اما در دولت‌هایی که امر دین با سیاست درهم‌تنیده شده‌اند، «انتخاب» به‌صورت از پیشی^۱ انجام‌یافته و مسیر از پیش مشخص شده است. به همین دلیل، در اندیشه رئیسی و متفکران اندیشه اسلامی استعاره «دولت، کشتی است» که ناخدای آن رئیس‌جمهور و مراجع دیگر اقتدارند، با نشان‌گذاری مبدأ، مسیر و مقصد (استعاره مفهومی «زندگی، سفر است»)، هرگونه مانع، انحراف و جدایی در درن مسیر را، تصحیح و یا با آن

1. a priori

برخورد کنند. در نتیجه، طرحواره بنیادی نیرو - پویایی با دو هستی آگونیسم اخلاقی و آنتاگونیسم سیاسی در زبان استعاره‌ی دولت رئیسی خود را نشان می‌دهد.

۶. قدردانی

از دانشگاه فردوسی مشهد و فصلنامه سیاست دانشگاه تهران بابت همکاری و همفکری سپاسگزارم.

۷. بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد؛ و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یکبار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه‌ای سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

References

1. The Holy Quran.
2. Aristotle (2021). *Nikomachean Ethics*, translated by Mohammad Hasan Lotfi. Tehran: Tarhe-E Now, 5th Edition. [In Persian]
3. Bashiriyeh, H (2016). *Teaching Political knowledge (Basics of Theoretical and Institutional Political Science)*. Tehran: Negah-E Moaser, 8th edition. [In Persian]
4. Basrati, A; Hassanvandi, S (2022). "Discursive Representation of Privileged Future in Inauguration Speech of Sayyid Ibrahim Rai'si," *Linguistic Research*, 14, 2: 113-130, <10.22108/jrl.2023.136699.1718>. [In Persian]
5. Cassese, E.C. (2018). "Monster Metaphors in Media Coverage of the 2016 U.S. Presidential Contest," *Politics, Groups, and Identities*, 6:4, 825-837, <10.1080/21565503.2018.1496120>.
6. Chapman, S (2018). *The meaning of pragmatics*, translated by Mohammad Reza Bayati. Tehran: Scientific Publication. [In Persian]
7. Charteris - Black, J (2018). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*, translated by Yekta Panahpour. Qom: Logos. [In Persian]
8. Dallmayr, F (2009). *Language and Politics*, by Abbas Manouchehri, Tehran: Research Center for Cultural and Social Studies. [In Persian]
9. Fairclough, N (1989) *Language and Power*. Longman Group Limited.
10. Gerrits, B; Trimble, L; Wagner, A; Raphael, D; Sampert, Sh (2017). "Political Battlefield: Aggressive Mataphors, Gender, and Power in News Coverage of Canadian Party Leadership Contests", *Feminist Media Studies*, 17:6, 1088-1103, <10.1080/14680777.2017.1315734>.
11. Heo, M (2020). "Abused Metaphors in Political Communication: The Case of Two Presidents", *Asian Journal of Communication*, 30:3-4, 221-241, <10.1080/01292986.2020.1764072>.
12. Hinman, L.M. (2008). *Ethics: A Pluralistic Approach to Moral Theory*. The Thomson and Wadsworth, 4th Edition.
13. Johnson, M (2018). *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*, translated by Jahanshah Mirzabeigi. Tehran: Agah. [In Persian]

14. Johnson, M (2019). Embodied Mind, Meaning, and Reason: How our bodies Give Rise to Understanding, translated by Jahanshah Mirzabeigi. Tehran: Agah. [In Persian]
15. Khamenei, S.A (2017). The Second Step of the Revolution, Statement Addressed to the Iranian Nation. Tehran: Islamic Revolution Publishing House. [In Persian]
16. Khazaei, z (2010). Virtue Ethics. Tehran: Hekmat. [In Persian]
17. Kövecses, Z (2006). Language, Mind, and Culture: A Practical Introduction. Oxford University Press.
18. Kövecses, Z (2014). Metaphor in Culture: Worlds and Diversity, translated by Nikta Entezam. Tehran: Siahroud Publications. [In Persian]
19. Kövecses, Z (2018). Metaphor: A Practical Introduction, translated by Jahanshah Mirzabeigi. Tehran: Agah, 3rd Edition. [In Persian]
20. Kövecses, Z (2020). Extended Conceptual Metaphor Theory. Cambridge University Press.
21. Kövecses, Z (2021). "Standard and Extended Conceptual Metaphor Theory," In the Routledge Handbook of Cognitive Linguistics. Edited by Xu Wen and John R. Taylor. NY: Routledge.
22. Kövecses, Z (2021). Where Metaphors Come From? Reconsidering Context in Metaphor, translated by Jahanshah Mirzabeigi. Tehran: Agah, 3rd Edition. [In Persian]
23. Lakoff, G; Johnson, M (2021). Metaphors We Live By, translated by Jahanshah Mirzabeigi. Tehran: Agah, 4th Edition. [In Persian]
24. Lycan, W.J (2011). A New Introduction to the Philosophy of Language, translated by Koresh Safavi. Tehran: Scientific Publication. [In Persian]
25. Lemke T (2016). Biopolitics: An Advanced Introduction, translated by Mohammad Zahedi Goharpour, Fatemesadat Mirahmadi, Tehran: Sales, 3rd Edition. [In Persian]
26. Manouchehri, A (2022). "Ethics of Responsibility and Liberating Politics," in Moral Politics: The Question of the Relationship Between Politics and Ethics, Compiled and Edited by Hossein Mesbahian. Tehran: Agah. [In Persian]
27. Moniri, S. H; Athari, S. H (2022). "Conceptual Metaphor of Argument Is War" in Televised Debates on Iran's 2021 Presidential Election (Based on Lakoff and Johnson Theory)," *Journal of Political Science*, 17, 2: 207-241, <10.22034/ipsa.2022.456>. [In Persian]
28. Mouffe, Ch (2011). On the Political, translated by Mansour Ansari. Tehran: Rokhdad Nou. [In Persian]
29. Nazari, A. (2021). Analysis of the Political Issue: Understanding the Later Theoretical Foundations. Tehran: University of Tehran. [In Persian]
30. Evans, V; Green, M (2021). A-B Cognitive Linguistics. V 1, translated by Jahanshah Mirzabeigi. Tehran: Agah, 3rd Edition. [In Persian]
31. Praggeljaz Group (2007). MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse. *Metaphor and Symbol*, 22(1), pp. 1-39.
32. Raisi, S. E (2021). "A Ceremony Officially Endorsed The Presidential Decree of Seyyed Ebrahim Raisi," (2021, August 3), Aparat, available at: <B2n.ir/p58566>. [In Persian]
33. Rasouli, M. R; Nematollahi, P (2021). Discourse theory from structuralism to poststructuralism, Tehran: Logos. [In Persian]
34. Shabani, M; Habibzadeh, S.M (2021). "Critical Discourse Analysis of Speeches of Previous Presidents of Islamic Republic of Iran at the United Nations

- General Assembly," *Language Studies*, 12, 4: 405-437, <<http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223081.1400.12.4.7.9>>. [In Persian]
35. Shokat Moqarab, S; Rahimian, J (2022). "Investigating the Manner of Drawing the Identity-Based Foundations in Joe Biden's Presidential Inaugural Speech Through Conceptual Metaphors, *Journal of Linguistics & Khorasan Dialects*, 14, 1: 209-232. <[10.22067/jlkd.2022.76029.1094](https://doi.org/10.22067/jlkd.2022.76029.1094)>. [In Persian]
36. Statman, D (2022). "Introduction to Virtue Ethics", In *Virtue Ethics: A Critical Reader*. Edinburgh University Press, 4th Edition
37. Steen, G (2007). "Finding Metaphor in Discourse: Pragglejaz and Beyond", *Culture, Language and Representation*. Vol, 2007, pp. 9-25.
38. Talebi, M.H (2013). *An Introduction to the Philosophy of Right*. Tehran: Samt. [In Persian]
39. Taylor, C (2022). *Secular Age*, translated by Alireza Paknejad. Tehran: Pegah Rozegar Nou, 2nd Edition. [In Persian]
40. Ungerer, F; Schmid, H. J (2006). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. Pearson Education Limited, 2nd Edition
41. Van Dijk, T (2021). *Discourse and Context: A Socio-Cognitive Approach*, translated by Taher Asgharpour and Adel Noorzadeh. Tehran: Negah-E Moaser. [In Persian]
42. Zagzebski, L (2017). *Exemplarist: Moral Theory*. Oxford University Press.

COPYRIGHTS

©2023 by the University of Tehran. Published by the University of Tehran Press. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پښتونستان ښار
پښتونستان ښار
پښتونستان ښار